

Het familiearchief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen als rijke bron voor beeldmateriaal over huizen en tuinen van de Friese adel

Rita Mulder-Radetzky

Summary

The family archive Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen is a very rich source of information for the history of estates, country-houses and their gardens in Friesland. In this richly illustrated article some examples are given to illustrate the importance of the family archives for the history of architecture and art.

Gearfetting

It famylje-argyf Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen is in rike boarne foar de skiednis fan staten en aadlike huzen en tunen yn Fryslân. Yn dit ryk yllustrearre artikel wurde in stikmannich foarbylden jûn fan it belang fan 'e famylje-argiven foar de skiednis fan arsjitektuer en keunst.

Inleiding

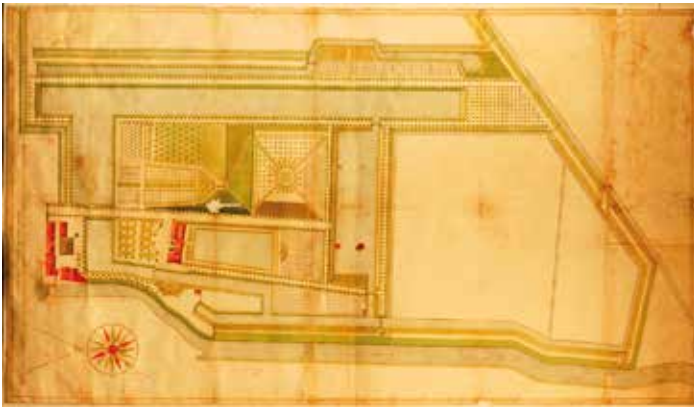
Familiearchieven, het kan niet genoeg worden benadrukt, zijn van een bijzonder belang voor historisch onderzoek. Een bijzonder voorbeeld hiervan is het archief van de adellijke families Van Eysinga en Vegilin van Claerbergen. Dit bijzondere erfgoed in schrift en beeld levert een schat aan materiaal om “het verhaal” over de familiebezittingen te vertellen. Geschreven teksten en beeldmateriaal als tekeningen en foto’s vullen elkaar aan en vormen de basis hiervoor. Voor een kunsthistoricus is het beeldmateriaal van groot belang, maar uiteraard in combinatie met geschreven documenten. Het is verheugend dat dit omvangrijke archief voor onderzoek is ontsloten. In deze bijdrage wil ik aangeven hoe nieuwe archiefvondsten de bestaande kennis over buitenplaatsen en stadshuizen van de Vegilins en Van Eysinga’s vergroten of verrassend nieuw materiaal opleveren over het onderwerp.¹

¹ B. de Vries, *Het Familiearchief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen* (Leeuwarden 2008, 2^e druk 2010), hierna aangehaald als *EVC*; zie ook het artikel van Barteld de Vries in dit tijdschrift. Een rijke bron vormden de mededelingen van jhr. C. van Eysinga en zijn vrouw, M.C.E.W. van Eysinga-barones van Harinxma thoe Slooten.

Heremastate, een bijzondere buitenplaats in Joure

Heremastate van de familie Vegilin van Claerbergen is een van de best gedocumenteerde buitenplaatsen in Friesland. De state was van 1679 tot 1942 in het bezit van dit grietmangeslacht. De in barokstijl aangelegde tuin was een van de fraaiste voorbeelden van deze stijl in Friesland. Op basis van de bewaard gebleven kaarten en tekeningen kunnen wij de geschiedenis van de tuinaanleg goed reconstrueren. Een van de bijzondere ontwerptekeningen is omstreeks 1735 vervaardigd in opdracht van Philip Frederik Vegilin van Claerbergen (afb. 1). Op de niet-gesigneerde tekening is midden op het terrein een “berg” te zien, een element dat in de barok veel werd toegepast.² Op de berg werd een uitkijktoren geplaatst om van het eigen bezit en de omgeving te kunnen genieten.

Van de berg zijn enkele afbeeldingen, zoals tekeningen en aquarellen, bewaard gebleven. Onlangs zijn bij een nazaat van de familie Vegilin twee schilderijen ontdekt, waarvan één de berg voorstelt. Deze dateren van omstreeks 1730.

Afb.1. De fraaie ontwerp-tekening voor de barokaanleg van Heremastate omstreeks 1735, ongesigneerd (Collectie Tresoar, Kaartenverzameling Ryksargyf, nr. 86).

Op het ene schilderij is de berg vanuit het zuiden te zien, met bovenop het “zomerhuis” of belvédère (afb. 2). De afbeelding is qua gezichtshoek vergelijkbaar met andere aquarellen in het archief. De tuinaanleg op de helling binnen het hekwerk bestaat uit in krulvorm gesnoeide heggen

2 Tresoar, Kaartenverzameling nr. 86; Rita Mulder-Radetzky, ‘Twee eeuwen tuinaanleg in Friesland’, in: Yme Kuiper, Rita Mulder-Radetzky e.a. (red.), *Mensen van macht en aanzien* (Heerenveen 1987) pp. 34-35; H. Spanninga, ‘Herema State en de familie Vegelin van Claerbergen’, in: K.F. Gildemacher, L.G. Jansma en H. Spanninga, red., *Haskerlân. In tal hydragen ta de skiednis* (Ljouwert 1990) pp. 143 e.v.

en bomen. De vormgeving hiervan komt met de weergave op de andere afbeeldingen overeen. Het verschil is dat op het schilderij rondom de berg langs het water een hekwerk te zien is. Het valt op dat, evenals op de aquarel, op het schilderij ook een tuinman is weergegeven. Hier loopt hij langs het binnenhek naar boven. Het “grand canal” en de singel aan de westkant benadrukken de monumentaliteit van de tuin. Als stoffering zijn twee hengelende figuren aan het water afgebeeld.

Afb.2. Gezicht op de berg met uitkijktoren van Heremastate, omstreeks 1730. Olieverf op doek (Particuliere verzameling).

Het tweede schilderij is vanuit (kunst)historisch perspectief nog interessanter (afb. 3). Tot nu toe is geen afbeelding van dit deel van de aanleg gevonden. Het stelt de statige oprijlaan van Heremastate voor, met op de achtergrond achter het inrijhek de kerktoren en de Midstraat van Joure. De brede laan is geflankeerd door lindebomen. Ongeveer in het midden is een dwarslaan te bespeuren, die door lichtval wordt geaccentueerd. Voor de bomen liggen langwerpige bloemperken, omzoomd door lage buxushagen. Onder de bomen links doemt de state op, waarvan de vensters goed te zien zijn. Van het gebouw is in het familiearchief een tekening te vinden waarop de geleding van het gebouw overeenkomt met dit schilderij. Rechts steekt boven de laan de uitkijktoren uit, waarvan het bovenplateau nog herkenbaar is. In de laan vooraan flaneren in modieuze kleding de eigenaren, het echtpaar Philip Frederik Vegilin van Claerbergen en zijn vrouw, in gezelschap van vermoedelijk zijn broer

Nehemia, begeleid door een hond. Zij zijn niet alleen. Op grote afstand van hen zijn nog twee tuinlieden waar te nemen. Met behulp van dit schilderij kunnen wij ons een beeld vormen van de monumentale laan van Heremastate in de achttiende eeuw, die wij van kaarten kennen en waar vele generaties Vegilin van Claerbergen hebben gewandeld. Deze laan bestaat nog steeds.

Afb. 3. Gezicht op de statige oprijlaan, met op de achtergrond de toren van de kerk van Joure. In de laan wandelen Philip Frederik Vegilin van Claerbergen met zijn vrouw en zijn broer Nehemia, omstreeks 1730. Olieverf op doek (Particuliere verzameling).

In het archief van de familie bevinden zich ook foto's van omstreeks 1900, toen jkvr. Aurelia Vegilin van Claerbergen er met haar man J. van Driessen woonde (afb. 4). Deze tonen ons het gebouw en de tuin. Een opname van de zuidgevel laat Heremastate na de verbouwing van 1848 zien, toen de ingangspartij opnieuw werd opgetrokken en bekroond door een koepel met lantaarn.³ Hierop is ook de voortuin te zien, die kenmerken van de landschapsstijl bezit. De ontwerper was de bekende tuinarchitect Lucas Pieters Roodbaard, die bij veel buitenplaatsen van de elite in

3 Tresoar, Fotocollectie nr. 3309.

Friesland de tuinaanleg in deze stijl verzorgde.⁴ In 1832 verzorgde hij de herinrichting van de tuin van Heremastate.⁵ Vooraan werd een vijver gegraven. Met de grond die bij het graven ervan vrijkwam, is de tuin glooiend gemaakt. Grasperken met golvende contouren liggen tussen bochtige paden. In de perken staan boomgroepen en heesters.

De genoemde schilderijen en foto's leveren veel informatie op over deze monumentale buitenplaats, waarvan een deel van de oude Heremastate – nu onderdeel van het gemeentehuis van Skarsterlân – en de tuin met genoemde laan nog te bezoeken zijn.

Afb. 4. Heremastate met de in landschapsstijl aangelegde tuin, gezien vanuit het zuiden. Foto omstreeks 1900 (Collectie Tresoar, fotocollectie nr. 3309).

Huizen van de familie Van Eysinga

In Leeuwarden bezat de familie Van Eysinga verschillende huizen. Het meest bekende, op de hoek van de Koningstraat en de Turfmarkt, maakte lang onderdeel uit van het Fries Museum. In het familiearchief bevindt zich een foto van het neoclassicistische gebouw van vóór 1880, toen het nog particulier bewoond werd.⁶ (Afb. 5) De bouwheer was jhr. Frans Julius Johan van Eysinga (1752-1828). Later woonde er zijn zoon Tjalling, die er tot 1858 meestal 's winters verbleef. Daarna kwam het in

4 Rita Mulder-Radetzky, L.P. Roodbaard. *Een tuinarchitect met schildersogen* (Rotterdam 1999).

5 Idem, *Heremastate te Joure. Historisch onderzoek naar de tuinaanleg, uitgevoerd ten behoeve van de restauratie in opdracht van de gemeente Skarsterlân* (Leeuwarden 2003) pp. 9-10.

6 EVC, inv. nr. 3523.

bezit van het echtpaar De Beaufort-Van Eysinga (afb. 6). In 1881 werd in het gebouw het Fries Museum ondergebracht. Een van de vertrekken van het huis werd op het familieportret van Frans Julius Johan van Eysinga vereeuwigd (afb. 7). Het vertrek met twee schuifvensters aan de kant van de Koningstraat bezit nog fraai behang met landschapstaferelen aan de wanden en een schoorsteen in het midden, waarin eveneens een landschap te zien is. Het echtpaar Van Eysinga-AEbinga van Humalda is afgebeeld met de wederzijdse vaders en kinderen, waarmee de continuïteit van het geslacht wordt benadrukt. Op de tafel liggen twee dubbelgevouwen akten, die verwijzen naar het belang van het vastleggen van familieaangelegenheden. Het bewaren van dit soort documenten ligt aan de basis van het familiearchief, waarin de gegevens over achtereenvolgende generaties van het geslacht zijn vastgelegd. Het portret, van F.L. Hauck, dateert uit 1787. Later bracht men het schilderij over naar het huis van Frans Julius aan de Nieuwestad, dat hij in 1857 heeft verworven. Het spreekt voor zich dat het achttiende-eeuwse familieportret als waardevol symbool van de lange geschiedenis van de familie werd gezien.

Afb. 5. Het Eysingahuis op de hoek van Turfmarkt en Koningstraat werd door verschillende leden van de familie bewoond tot 1880. Daarna werd hier het Fries Museum gevestigd. Foto, vóór 1880 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

Afb. 6. Catharina Johanna de Beaufort-van Eysinga was een van de eigenaren van het Eysingahuis. Dit portret hing in de studeerkamer van F.J.J. van Eysinga in het Eysingahuis aan de Nieuwestad te Leeuwarden (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

Afb. 7. Het echtpaar Eysinga-AEbinga van Humalda is met de wederzijdse vaders en hun kinderen in een vertrek met ramen aan de Koningstraat in het Eysingahuis geportretteerd. Olieverf op doek door F.L. Hauck, 1787 (Collectie Fries Museum).

Het Eysingahuis aan de Nieuwestad

Het gebouw (nummer 108) was een van de grootste huizen aan de zuidzijde van de Nieuwestad in Leeuwarden. Alleen de huizen van de familie Van Harinxma thoe Slooten (nu Vroom & Dreesmann), Van Welderen Rengers (nu C&A) en van de familie Cats aan de noordzijde hadden vergelijkbare afmetingen. Het Eysingahuis heeft tot op heden zijn oorspronkelijke gevelindeling bewaard, een uitzondering aan de drukke winkelstraat van nu (afb. 8). Jhr. Frans Julius Johan van Eysinga (1818-1901), een kleinzoon van de bouwheer van het huis aan de Koningstraat, kocht een bestaand pand aan de Nieuwestad van jhr. Sible Speelman, toen weduwnaar van Rinske Heringa Cats. De laatste was de erfgename van de zeer vermogende koopman Pieter Cats. Het monumentale pand met ruime vertrekken viel zeer in de smaak bij Van Eysinga.

Afb. 8. Het statige pand Nieuwestad 108 werd door Frans Julius in 1857 verworven en betrokken. Foto omstreeks 1900 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

Familieportretten in de zaal en de achterkamer

Achter de deur in de brede gevel bevonden zich de vestibule en de lange gang. Aan de oostkant van de laatste lagen de voorkamer en de zaal die via een “porte-brisée” met elkaar verbonden waren. Van deze vertrekken zijn foto’s bewaard gebleven.⁷ In deze kamers hingen veel schilderijen, o.a. landschappen en zeestukken. Van enkele hiervan zijn de makers bekend. Het meest interessante voor de familiegeschiedenis is echter de aanwezigheid van een groot aantal familieportretten, die in de zaal en de achterkamer op de begane grond en in de trappenhal hingen. Zij dateerden uit de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw en zijn vervaardigd door bekende Friese portretschilders zoals J. de Salle, W. de Geest en B. Accama en bekwame meesters uit Holland, zoals L.Volders, F.L. Hauck en J. Neumann.

Afb. 9. In de zaal hingen de portretten van voorouders van de familie, geschilderd door bekende Friese meesters. Foto omstreeks 1898 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

In de zaal hingen aan de oost- en westmuur beeltenissen van vele generaties voorouders, zoals bijvoorbeeld Juw van Eysinga (1611) van Jan de Salle, en het echtpaar Frans en Hylck van Eysinga door Wybrand de Geest (beide uit 1634). (Afb. 9) De laatste twee portretten hadden vanwege

7 EVC, inv. nr. 381.

hun bijzondere kwaliteit een ereplaats aan weerszijden van een grote, fraai ingelijste spiegel. Op een foto van de zaal is te zien dat zich hierin de portretten aan de westmuur weerspiegelden. Naast de beeltenis van Hylck hing het portret van Tjalling van Eysinga, dat in 1603 vervaardigd is door de schilder bekend onder de naam “Groninger meester”. Verder hingen er zeventiende-eeuwse portretten van Hessel Roorda van Eysinga en zijn vrouw Wilsk van Feytsma. In dit vertrek bevonden zich ook portretten van leden van andere adellijke families, zoals dat van Barthold van Douma uit 1647 door W. de Geest.⁸ Van de achttiende-eeuwse portretten zijn die van Catharina van Eysinga en haar man Al-lard van Burum, geschilderd door de hofschilder L. Volders, zeker het noemen waard. Op een ezel stond hier het portret van de eigenaar jhr. F.J.J. van Eysinga door P. de Josselin de Jong, dat ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag geschilderd is.⁹ (Afb. 10)

Afb. 10. In de zaal bevond zich op een schildersezel het portret van jhr. Frans Julius, gemaakt ter gelegenheid van zijn 80ste verjaardag door P. de Josselin de Jong. Foto omstreeks 1898 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

8 Piet Bakker, *De Friese schilderkunst in de Gouden Eeuw* (Zwolle/Leeuwarden 2008) p. 8.
9 De voorstudie voor dit schilderij uit 1898 is afgebeeld in Yme Kuiper, *Adel in Friesland 1780-1880* (Groningen 1993) tegenover p. 1.

In de achterkamer, aan de westkant van de gang, bevonden zich eveneens portretten. Op een foto ziet men een gedeelte van een van de wanden, waar een reeks afbeeldingen van familieleden hangt (afb. 11). Centraal op de foto bevindt zich het achttiende-eeuwse familieportret dat eerder in het pand aan de Turfmarkt hing. Onder dit schilderij ziet men in twee donkere ovale lijsten de portretten van de ouders van Frans Julius, jhr. Idzert Frans van Eysinga en Wiskje barones van Heemstra. Rechts en links van het familieportret hangen de beeltenissen van F.J.J. van Eysinga en zijn tweede vrouw Tjallinga Aurelia Wilhelmina Camstra van Welderen barones Rengers, door de schilder Johan Heinrich Neuman (1819-1898). In de twee rechthoekige lijstjes zijn foto's te zien van de andere huizen van de Eysinga's, het Burmaniahuis te Leeuwarden en Sminiastate te Wommels.

Afb. 11. In de achterkamer hingen de grote portretten van het echtpaar Van Eysinga-Van Welderen Rengers, geschilderd door J.H. Neumann. Olieverf op doek, omstreeks 1880-1890 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

De drie portretten van jonge mensen tussen de genoemde foto's tonen Frans Julius, Baudina Lucia en Catharina Johanna van Eysinga. Al deze afbeeldingen refereren aan de vorige generaties van de familie en aan de continuïteit van het geslacht. De opname geeft aan dat men het van belang achtte om juist de collectie portretten in de achterkamer op de foto te vereeuwigen. Van het vertrek is verder, behalve de stoelen langs de wand en een kastje, weinig te zien.

De studeerkamer van Frans Julius

Van de studeerkamer van jhr. Frans Julius Johan, rechts van de ingang, zijn twee foto's bewaard gebleven. Het is een geluk dat er juist van de studeerkamer twee foto's zijn, waardoor het mogelijk wordt om nader kennis te maken met de levenssfeer van Frans Julius Johan. Op een foto, die volgens de opgehangen kalender uit 1896 dateert, zit hij achter zijn bureau op een leunstoel (afb. 12). Op het bureau ligt, naast schrijfbenodigdheden, een stapel papieren. Deze roepen de schrijversactiviteiten van Van Eysinga in herinnering. Hij legde zijn ervaringen in de Eerste Kamer vast in zijn *Parlementaire herinneringen* (tussen 1850 en 1901), waarover zijn kleinzoon jhr. Willem Jan Mari van Eysinga in 1937 een artikel in het jaarboek *De Vrije Fries* heeft geschreven.¹⁰ In de archiefdozen boven op de grote kast werden stukken over de familiegeschiedenis opgeborgen. Van Eysinga had grote belangstelling voor dit onderwerp en daarom bewaarde hij deze documenten met grote zorg.

Afb. 12. Frans Julius van Eysinga is afgebeeld in zijn werkkamer. Aan de wand hangen portretten van familieleden en afbeeldingen van boeiers. Foto, 1896 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

10 W.J.M. van Eysinga, 'Parlementaire herinneringen en memoriaal', *De Vrije Fries*, XXXIV (1937) pp. 46-72.

De inrichting van de kamer ademt de sfeer van het einde van de negentiende eeuw en is sober te noemen. Aan de wand hangen de portretten waarmee de heer des huizes zich graag omringde. Wij zien er het portret van Frans Julius' moeder, Wiskje barones van Heemstra op hoge leeftijd, in een ovale lijst, en linksboven dat van zijn geliefde nicht, C.J. de Beaufort-van Eysinga op jonge leeftijd. Het laatste is een litho. Geheel rechts aan de muur hangt een portret uit 1552 van Anna van Feijtsma, de vrouw van Frans van Humalda. Dit oude portret heeft de familie Humalda generaties lang gekoesterd. Na de dood van de laatste AEBinga van Humalda, de gouverneur van Friesland, vererfde dit portret op Frans' vader, Idzert Frans van Eysinga.

Afb. 13. De werkkamer van Frans Julius van Eysinga werd na zijn dood weer ver-
eeuwigd. Deze opname geeft een bredere blik op de inrichting van de kamer.
Foto, 1901 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

Onder deze beeltenissen zijn twee andere “portretten” te zien, die van de boeiers Stavo en Standfries. Onderaan is een aquarel opgehangen van beide boeiers tegen de achtergrond van Grou. De schilderijen zijn alle drie vervaardigd door J.C. Greive en tonen de boeiers die de familie bezat.¹¹ De tweede foto uit 1901 toont dezelfde studeerkamer, maar biedt

11 Deze afbeeldingen zijn afgedrukt in S.J. van der Molen, *Profiel van een waterland* (Bussum 1974) pp. 10, 12, 86.

een breder zicht op de ruimte (afb. 13). Hierop zien wij ook de schoorsteen met spiegel, waarop een klok onder een glazen stolp te zien is. De kachel van het merk Helios en het kamerscherm zijn objecten die toen in gebruik waren, maar voor de huidige observeerder het verre verleden vertegenwoordigen. Het valt op dat het bureau op de twee opnamen verschillend is weergegeven. De inrichting van het vertrek is kennelijk na het overlijden van Frans Julius gewijzigd en het bureau anders opgesteld.

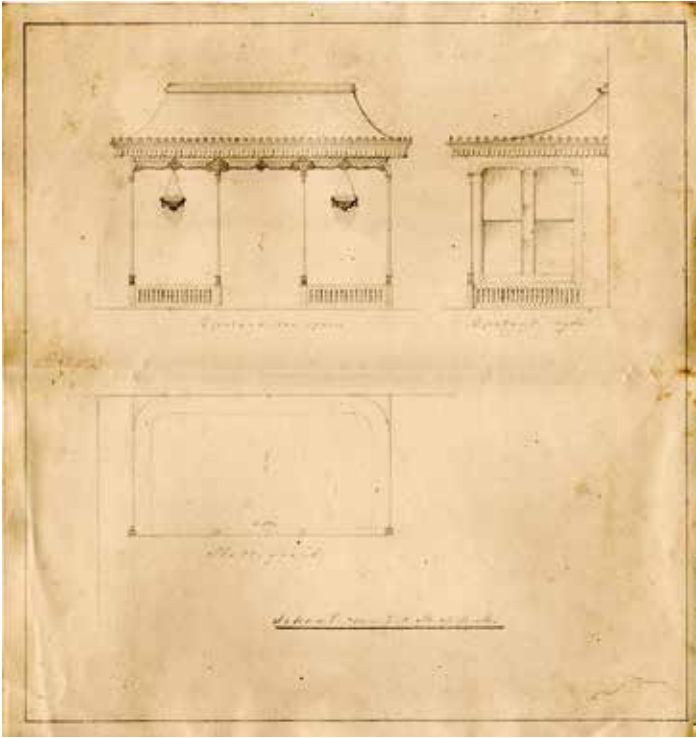

Afb. 14. De achtergevel van het Eysingahuis, met links de veranda. In de tuin is een verhoogd perk met bloemmozaïek aangelegd. Foto omstreeks 1890 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

De tuin achter het Eysingahuis

Van het Eysingahuis zijn ook van de achtergevel en de tuin enkele foto's uit het einde van de negentiende eeuw bewaard gebleven. Een daarvan toont de twee bouwlagen van de achtergevel, met in het midden van de eerste verdieping een balkon (afb. 14). De foto biedt zicht op een deel van de tuin, die zich tot aan het Zaailand uitstrekte. Hier lag een verhoogd perk met bloemenmozaïek dat de aandacht trekt. Verder zijn er enkele kuipen met bolvormig gesnoeide boompjes. Links is nog een veranda, voorzien van een sierlijk gesneden lijst, waar te nemen. Hiervan is de ontwerptekening bewaard gebleven, die vervaardigd is door architect Jacob Izaaks Douma uit Leeuwarden (afb. 15). Hij voerde veel bouwop-

drachten uit voor de elite in Friesland.¹² Volgens ooggetuigen hing hier een aantal zogenaamde Makkumer plaques (majolica platen) als wandversiering, met afbeeldingen van Sminiasstate in Wommels en van het woonhuis van jhr. Idzert Frans, het Burmaniahuis in Leeuwarden. Deze zijn te zien op de achtergrond van een groepsfoto van het gezin van jhr. F.J.J. van Eysinga (afb. 16). Hij en zijn tweede vrouw zitten te midden van de vier dochters Caroline, Annette, Quirine en Clara van Eysinga. De jongste zoon Willem completeert de groep. Naast hem staat de trouwe knecht Pieter van der Kooy, die al tijdens het eerste huwelijk van F.J.J. van Eysinga in dienst was. Verder zijn nog enkele meiden bij het huis en linksboven in het raam te zien. De achtergevel is in de twintigste eeuw hoger opgetrokken. De tuin bestaat nog, maar de aanleg is gewijzigd.

Afb. 15. De veranda met fraai gesneden houten lijst is door J.I. Douma ontworpen.
Tekening, 1872 (Collectie Fries Museum).

12 Over Douma, zie R.L.P. Mulder-Radetzky en B.H. de Vries, *Fogelsanghstate, middelpunt van het bosrijke Veenklooster* (Leeuwarden) pp. 22-31 en 64-67; idem, *Geschiedenis van Oranjewoud* (Alphen aan den Rijn, 6^e druk 2010) pp. 235 e.v.

Afb. 16. Frans Julius van Eysinga met zijn tweede vrouw, vier dochters en zoon bij de veranda achter het huis. Rechts van de veranda staan enkele personeelsleden, evenals boven in het raam. Foto vóór 1900 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

Boschoord te Sint Nicolaasga

In 1871 verleende Frans Julius aan B.E.S. van Welderen baron Rengers, burgemeester van Doniawerstal, toestemming om op zijn grond bij Sint Nicolaasga een villa te bouwen. Het pand is in eclectische stijl opgetrokken en kreeg de naam Boschoord. Rengers woonde er tot zijn dood in 1897. Toen kocht F.J.J. van Eysinga het gebouw van de erven Rengers, waarna hij het als buitenverblijf gebruikte. De gunstige ligging van het gebouw heeft bij de aankoop zeker een rol gespeeld. Het terrein grensde namelijk aan zijn bossen. De uitgestrekte tuin bevatte boomgroepen, een vijver en tuinpriëlen. Frans verbleef er graag met zijn vier dochters uit zijn tweede huwelijk. Bij de wandelingen sloot de jongste zoon uit zijn eerste huwelijk, Cees, later eigenaar van Boschoord, zich ook graag aan. Hij stichtte in 1885 de nabijgelegen stoeterij De Oorsprong. Van het verblijf op Boschoord in de zomer zijn enkele foto's bewaard gebleven. Eén foto biedt zicht op de tuin links voor het huis. Hier stond een prieel, met aan weerskanten houten kuipen met piramidevormige thuja's. Op de opname ziet men drie dochters van Frans Julius vereeuwigd, zittend in de welig begroeide tuin (afb. 17). Een andere foto dateert uit 1903, toen jhr. Cees van Eysinga Boschoord al van zijn vader had geërfd. Hierop staan Cees en zijn vrouw Fokje Rinia van Nauta. Zij worden vergezeld door enkele dames, waarvan de ene een fiets bij zich heeft. Vlak vóór hen lopen enkele zwanen en eenden. Voor het huis is het personeel opgesteld. Links staan vier dienstmeisjes en rechts de tuinman met een hark. De foto gunt

ons een blik op de voortuin. In het midden is een verhoogd perk met bloemenmozaïek te zien, net zoals dat het geval was achter het Eysingahuis te Leeuwarden. Aan weerszijden zijn boomgroepen geplant (afb. 18).

Afb. 17. In de voortuin van Boschoord stond links van het huis een prietel. Hier zijn de dochters van Frans Julius op een zomerse dag vereeuwigd. Foto vermoedelijk 1899 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

Afb. 18. Gezicht op Boschoord, vanaf de weg gezien. Rechts onder de boom staan jhr. Cees van Eysinga en zijn vrouw Fok Rinia van Nauta, in gezelschap van twee vrouwen. Voor het huis staan enkele personeelsleden opgesteld (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van Claerbergen).

Cees van Eysinga, die in Leeuwarden woonde, verbleef 's zomers met veel plezier op Boschoord. In een brief aan zijn neef Willem in Leiden schreef hij in 1928: 'Ik geniet van buiten en voel mij heel wel.'¹³ Hij hield van het buitenleven en zeilde graag met de boeiers, de Standfries en de Stavo. Tevens interesseerde de jonkheer zich voor de landbouw en richtte hij in Boornzwaag een zuivelfabriek op voor de boeren uit de omgeving. Van Eysinga was een groot liefhebber van paarden, die hij hield op zijn stoeterij. Hij was jarenlang voorzitter van het Fries Paardenstamboek. In 1909 vergrootte hij Boschoord aan de oostkant met een biljartkamer. Van Cees is evenals van Frans Julius een foto bewaard gebleven van hemzelf, zittend achter zijn bureau. Wij zien hem in de werkkamer van Boschoord (afb. 19). Op zijn bureau liggen een boek en verschillende stapels papier, naast de twee kandelaars en een weegschaal. Aan de wand naast de deur hangt een afbeelding van de boeier Stavo, een aquarel van J.C. Greive. Deze kunstenaar was een goede vriend van Cees en logeerde wel eens op Boschoord. De afbeelding van de Stavo hing eerder aan de muur in de werkkamer van F.J.J. van Eysinga in het huis aan de Nieuwestad in Leeuwarden. Na het overlijden van Cees in 1930 erfde zijn neef Willem het huis, waar nu diens zoon jonkheer Cees van Eysinga met zijn vrouw woont.

Afb. 19. Jhr. Cees van Eysinga achter zijn bureau in zijn werkkamer op Boschoord.
Foto omstreeks 1910 (Collectie Tresoar, Archief Van Eysinga-Vegilin van
Claerbergen).

13 EVC, inv. nr. 592, brief d.d. 25-8-1928.

Conclusies

Voor het onderzoek naar de levenswijze en materiële cultuur van adellijke families zijn familiearchieven van eminent belang. De bewaarde inventarissen, akten en brieven leveren veel bruikbare informatie in geschrift over de stadshuizen en de buitenplaatsen van de adel op. Deze documenten vormen samen met het beeldmateriaal, zoals tekeningen, aquarellen en foto's, de basis voor de beschrijvingen van deze objecten. Soms moet men het echter van een "toeval" hebben. Tijdens de inventarisatie van genoemde archieven is gebleken dat zich onbekend beeldmateriaal bevond in particulier bezit. Een van de schilderijen levert een nieuw gezicht op het park van Heremastate op. Het bevestigt het idee dat hier een van de mooiste baroktuinen van Friesland lag en maakt het mogelijk zich een beeld van de aanleg van de oprijlaan te vormen.

Bij het onderzoek van het familiearchief Van Eysinga kwamen interessante gegevens en foto's over het interieur van de stadshuizen van de familie aan het licht. Dit is bijzonder want van interieurs van adellijke huizen zijn weinig foto's bewaard. Zo bleek het mogelijk na te gaan hoe de belangrijkste vertrekken in het Eysingahuis aan de Nieuwestad eruitzagen. Hierbij wordt de aandacht gericht op de portrettenverzameling, omdat deze familie via verervingen een bijzondere collectie familieportretten in bezit kreeg. De Van Eysinga's waren zich van de waarde van deze portretten voor de familiegeschiedenis bewust. Zij zorgden dan ook voor het doorgeven daarvan aan volgende generaties.

Generaties lang gebruikten leden van de familie Van Eysinga Boschoord als buitenplaats of woonverblijf. Nog steeds wordt het huis bewoond door het echtpaar Van Eysinga-Van Harinxma thoe Slooten.

.....